

RUSMIDDELPOLITISK HANDLINGSPLAN 2020 - 2024

Vedtatt av kommunestyret september 2020

Sammendrag

Rusmiddelpolitisk handlingsplan er en temaplan som har til hensikt å samordne kommunens rusmiddelpolitikk og satsninger på området slik at kommunen kan jobbe systematisk for å forebygge og behandle rusproblematikk. Planen angir hovedmål, delmål og tiltak, og den skal fungere som et tverrsektorielt redskap for det rusmiddelpolitiske arbeidet de neste fire årene.

Dette plandokumentet er en rullering av planen fra 2016. Alle kommuner er pålagt å utarbeide en alkoholpolitisk handlingsplan, noe Lier kommune har valgt å implementere som et deltema i en samlet rusmiddelpolitisk handlingsplan sammen med andre strategier for forebyggende, behandlende og ettervernstiltak på rusfeltet.

Det er gjennomført en kartlegging av flere kommunale virksomheter og eksterne aktører. De har alle uttalt seg om dagens situasjon, de behovene de har og hvilke utfordringer de opplever i forbindelse med deres rusrelaterte arbeid. Uttalelsene har vært med på å danne grunnlaget for planens hovedmål, delmål og tiltak. En samordning av de utfordringene og behovene de ulike virksomhetene har gir kommunen mulighet til bedre samhandling og koordinering av satsningsområdene.

Planen har totalt tre hovedmål som baserer seg på hensynene om reduksjon, forebygging og behandling. De ulike hensynene har flere perspektiver, eksempelvis ved at hensynet om reduksjon omhandler både reduksjon av tilgang og konsum for innbyggerne generelt, men også reduksjon av antall personer med rusproblematikk. Hovedmålene med tilhørende delmål retter seg med andre ord både mot personer med rusproblematikk, personer i faresonen og befolkningen generelt.

De ulike tiltakene som planen legger frem er beskrevet i kapittel 3, i tillegg til at hovedmål, delmål og tiltak er fremstilt i en kortversjon som er vedlagt planen. Flere av tiltakene fra forrige plan er videreført i denne planen, samtidig som det er utarbeidet nye tiltak for å ha mulighet til å kunne imøtekomme behovet og løse de utfordringene som er kartlagt i forbindelse med arbeidet med planen. Tiltaksdelen skal evalueres i Årsrapporten og tiltakene vil derfor kunne være gjenstand for endring.

Vedlagt planen følger også en oversikt over lovgrunnlag og føringer, en oversikt over innspill og tilbakemeldinger fra de ulike interne og eksterne aktørene, samt retningslinjer for bevillingspolitikken.

Innholdsfortegnelse

1.	Bakgrunn for planen.....	4
2.	Kartlegging av dagens situasjon og behov.....	5
2.1.	Situasjonen nasjonalt - alkohol og helse.....	5
2.2.	Situasjonen lokalt – utviklingstrekk og behov fra virksomhetene	5
2.2.1.	Økt rusmiddelbruk blant ungdom	5
2.2.2.	Ønske om mer tverrfaglighet og samarbeid på tvers.....	6
2.2.3.	Alkoholpolitikk.....	7
3.	Hovedmål, delmål og tiltak	8
3.1.	Hovedmål 1: Sikre forsvarlig forvaltning av alkoholloven	8
3.1.1.	Delmål 1: Skape en tydelig og brukervennlig alkohol- og bevillingspolitikk	8
3.2.	Hovedmål 2: Forebygging og tidlig innsats for befolkningen generelt og for spesielt utsatte personer	10
3.2.1.	Delmål 1: Redusere andelen ungdommer som prøver og bruker cannabis og andre narkotiske stoffer	10
3.2.2.	Delmål 2: Øke bevisstheten om eget alkoholkonsum i befolkningen og særlig for utsatte grupper.....	10
3.2.3.	Delmål 3: Styrke samarbeid og sikre kompetansedeling på rusområdet.....	11
3.2.4.	Delmål 4: Benytte anerkjent og nyere forskning innen rusfeltet og sørge for at kommunen hele tiden har nødvendig kompetanse innen fagfeltet	12
3.3.	Hovedmål 3: Lier kommune gir behovstilpassede tjenester til personer med rusproblematikk. Tjenestene inkluderer støtte og oppfølging av personens eventuelle barn, familie og pårørende.	12
3.3.1.	Delmål 1: Tilrettelegge at rusavhengige får muligheten til å velge et rusfritt liv.....	12
3.3.2.	Delmål 2: Tilby lavterskel helsetjenester for personer med rusproblematikk og deres pårørende.....	13
3.3.3.	Delmål 3: Tilgang til heldøgns omsorgstjenester etter behov	14
3.3.4.	Delmål 4: Kartlegge situasjonen og øke kjennskapen rundt personer med utfordringer knyttet til rusbruk.....	14
4.	Vedlegg	15
4.1.	Vedlegg 1: Lovgrunnlag og føringer	15
4.2.	Vedlegg 2: Retningslinjer for bevillingspolitikk for Lier kommune 2020-2024	16
4.3.	Vedlegg 3: Kortversjon av hovedmål, delmål og tiltak.....	19
4.4.	Vedlegg 4: Beskrivelse av situasjon og utfordringer hos ulike kommunale virksomheter og andre sentrale aktører.....	21

1. Bakgrunn for planen

Lier kommune skal bidra til at alle innbyggerne i Lier mestrer eget liv best mulig. Dette er nedfelt i "Kommuneplanens samfunnsdel 2019-2028" under målet "livsmestring for alle". For å lykkes med dette er det beskrevet flere innsatsområder, herunder at liunger skal tilbys tjenester på riktig nivå i alle livets faser, samt at kommunen skal bidra til en bedre helse og livssituasjon for liunger med oppfølgingsbehov. Det rusmiddelpolitiske arbeidet som angis i denne handlingsplanen er en viktig bidragsyter inn i måloppnåelsen av "livsmestring for alle".

Det rusmiddelpolitiske arbeidet som blir angitt i handlingsplanen gir konkrete mål, delmål og tiltak som skal gi mulighet for å lykkes med de mål og innsatsområder som blir angitt i kommuneplanens samfunnsdel.

Det overordnede målet med rusmiddelpolitikken både nasjonalt og i Lier kommune er å redusere omfanget av rusmiddelbruk og de negative konsekvensene rusmiddelbruk har for enkeltpersoner, tredjepersoner og samfunn. Kommunalt rusarbeid omfatter forebygging, tidlig intervensjon, rehabilitering og samarbeid med spesialisthelsetjenesten.

Handlingsplanen begrenser seg til å omfatte tiltak i kommunal regi. Det finnes flere rusforebyggende tiltak i regi av frivillige organisasjoner som er et viktig supplement til de offentlige hjelpetiltakene, men disse vil ikke bli gjennomgått som en del av denne planen.

Etter alkoholloven § 1-7d. er det et lovkrav om at alle kommuner skal utarbeide en alkoholpolitisk handlingsplan. En slik plan bør inneholde de politiske hovedmålene og de delmål kommunen legger til grunn for sin alkoholpolitikk, samt de virkemidlene som vil tas i bruk for å nå disse målene. Det er anbefalt å utarbeide den alkoholpolitiske handlingsplanen som en del av en helhetlig rusmiddelpolitikk, noe som er svært hensiktsmessig for Lier kommune ettersom kommunen ikke har et eget utelivssentrum, samtidig som det er en relativt liten og seriøs salgs- og skjenkenæring i kommunen. Lovbestemmelsen oppfylles således gjennom denne handlingsplanen.

Av prioriteringshensyn omfattes ikke legemiddelmisbruk, doping, spillavhengighet eller andre avhengigheter av denne planen. Selv om disse avhengighetene ikke omfattes direkte av planen, har en av kommunens virksomheter også et tilbud til de som ønsker hjelp knyttet til dette. Samhandlingen mellom boligpolitikk og rusmiddelpolitikk ivaretas i "Boligsosial handlingsplan 2016-2019", og ikke i rusmiddelpolitisk handlingsplan.

2. Kartlegging av dagens situasjon og behov

2.1. Situasjonen nasjonalt - alkohol og helse

Alkohol er det mest utbredte rusmidlet i vårt samfunn. Alkohol er en selvfølgelig del av mange sosiale anledninger, men alkoholbruk forårsaker også betydelige folkehelseproblemer. Nordmenn drikker vesentlig mindre alkohol enn de fleste andre land i Europa, men alkohol er likevel årsaken til betydelig flere helsemessige og sosiale problemer i det norske samfunnet enn narkotika. Bruk av alkohol og illegale rusmidler er blant de viktigste risikofaktorene for død og tapte friske leveår i befolkningen, og i 2018 ble det registrert 335 alkoholutløste dødsfall og 286 narkotikautløste dødsfall.

I folkehelse rapporten av 2019 publisert på Folkehelseinstituttets hjemmeside, blir det stadfestet at bruk av alkohol er årsak til betydelige større helsemessige og sosiale problem i samfunnet enn bruken av narkotika. Man ser at det totale konsumet i befolkningen har blitt noe redusert de siste 10 årene, samtidig som man ser at konsumet i den eldre delen av befolkningen øker. Økningen i konsum blant eldre blir løftet frem som en fremtidig utfordring. Det er en utfordring fordi legemiddelbruk øker med økt alder, og kombinasjonen av alkohol og legemiddel øker risikoen for skader og ulykker. Andelen eldre i befolkningen er også økende, noe som bidrar til at dette problemet også vil ramme flere.

2.2. Situasjonen lokalt – utviklingstrekk og behov fra virksomhetene

Arbeidet på rusfeltet i Lier kommune spenner over flere virksomheter og områder. For å kunne lage en helhetlig strategi for alt dette arbeidet har det vært hentet inn tallmateriale, erfaringer og situasjonsbeskrivelser fra flere av disse. Uttalelsene og erfaringene de har kommet med har skapt grunnlaget for kommunens hovedmål, delmål og tiltak for rusarbeidet de neste fire årene. Flere av tilbakemeldingene har tilnærmet like ønsker og behov for det videre arbeidet, og disse er beskrevet i kapitlene under. De øvrige tilbakemeldingene som har skapt grunnlaget for helt konkrete tiltak er beskrevet under det aktuelle tiltaket. En fullstendig oversikt over alle de innkomne tilbakemeldingene følger av et av planens vedlegg.

2.2.1. Økt rusmiddelbruk blant ungdom

Flere virksomheter rapporterer å se en økning av rusbruk hos unge i videregående alder. Helsestasjonen for unge (HFU) forteller at det er "skremmende mange unge" som har prøvd eller som regelmessig bruker hasj. I dialogen med de unge, opplever de at ungdommene snakker åpent om temaet, og at ungdommene generelt er lite problematiserende om egen

hasjbruk. De rapporterer også om flere som forteller at de har prøvd kokain eller mdma (metylendioksimetamfetamin – syntetisk stoff).

HFU ser behovet for mer samarbeid på tvers av virksomheter og fagfelt for å nå ut med informasjon og undervisning, særlig for elever i den videregående skolen. Skolene i Lier gjennomfører ca. hvert tredje år Ungdata-undersøkelsen som kartlegger blant annet rusmiddelbruk blant ungdommen. Undersøkelsen ble sist gjennomført i 2017, og planlegges gjennomført i 2021. Undersøkelsen fra 2017 viste at i løpet av 1. klasse på videregående hadde 15 prosent brukt cannabis i løpet av det siste året. For tredjeklasse kullet var dette 19 prosent. Svarene på spørsmålet om å ha vært beruset på alkohol siste år, var henholdsvis 38 og 82 prosent.

Virksomheten Kultur og fritid deler den samme oppfatningen som HFU om at ungdommen er veldig åpne om eget rusmiddelbruk og at det er mindre hemmelighold av historier om drikking blant de under 18 år. Ungdommen forteller også at røyking av hasj og marihuana er “ganske vanlig” og svært lett tilgjengelig. Kultur og fritid drifter flere tiltak som retter seg direkte mot ungdom, og alle arrangementene de avholder annonseres som rusfrie. I 2019 hadde de ingen kjente episoder med rusinntak under arrangementene deres.

Ungdomsskolene i Lier ønsker at det utvikles et felles undervisningsprogram for de fire ungdomsskolene i kommunen, og at de har felles rutiner for håndtering av rusmiddelbruk blant elevene. HFU har også ønsket å være mer tilstede overfor skoleungdommen og foresatte, eksempelvis gjennom foreldremøter med rusmidler som tematikk, og dette kan eventuelt sees i sammenheng med et felles program for alle ungdomsskolene.

Tjenesteområdet Oppvekst har utarbeidet et årshjul for livsmestring, hvor rusmidler er et tema for både ansatte, foresatte og elever ved flere anledninger og ved ulike klassetrinn (7.10. trinn). Det gis opplæringstilbud til de ansatte om avdekking av rusbruk, det er et eget elevopplegg hvor rusmiddelbruk er tema, og det avholdes egne foreldremøter om rus hvor Ungdomshjelpa, politi og ruskonsulent er tilstede.

2.2.2. Ønske om mer tverrfaglighet og samarbeid på tvers

Flere virksomheter fremhever behovet for mer tverrfaglig samarbeid. Dette gjelder i det forebyggende arbeidet, i arbeid rettet mot grupper og i enkeltsaker. Blant annet ønsker både Barnevernstjenesten og Tjenester til barn og unge med funksjonsnedsettelse å skape en felles arena for samarbeid og informasjon i saker med familier som har et rusproblem. Dette for å sikre at man bidrar til barnets beste.

Barnevernstjenesten opplevde i 2019 en økning fra året før (42 mot 30 året før) i antallet bekymringsmeldinger knyttet til rus. De opplever at det kan være vanskelig å komme i

kontakt med personer med rusproblematikk, samtidig som de også ønsker mer informasjon om hvordan andre virksomheter arbeider med rusrelaterte tema, hva man kan få hjelp til og hvordan denne hjelpen gis.

Til tross økningen i antall bekymringer til Barnevernstjenesten hadde Tjenester til barn og unge med funksjonsnedsettelse ingen konkrete saker i 2019 som var knyttet til bekymringsmeldinger om rus. De ønsker seg et tettere samarbeid med Barnevernstjenesten generelt, for å bidra til å kvalitetssikre helheten i arbeidet som gjøres knyttet til brukergruppen og familiene deres.

Barnehagene har også ytret at de ønsker å delta inn i arbeidet hvor det er et rusproblem i familien. De har relativt gode og like rutiner for håndtering av bekymringer for rusmisbruk hos foresatte. Det samme gjelder for situasjoner hvor foresatte er ruspåvirket ved levering eller henting av barn.

Hjemmetjenesten er også en virksomhet som ønsker å styrke samhandlingen, og da med virksomheten Mangfold og mestring om brukere de begge yter tjenester for. I dette ligger også informasjon og kunnskapsdeling rundt enkeltbrukere og brukergruppen for øvrig. Hjemmetjenesten i Lier kommune kjente til 14 brukere med rusproblematikk i 2019. Tjenesten rapporterer om dårlig boevne og egenomsorg for en del av disse, og påpeker at flere skulle hatt tilgang til tjenester 24/7.

2.2.3. Alkoholpolitikk

En av sidene ved kommunens arbeid med rusmidler er arbeidet med salgs- og skjenkebevilling. Enhver som ønsker å selge eller skjenke alkohol i Lier kommune må søke kommunen om bevilling. Etter alkoholloven og alkoholforskriften har kommunen et betydelig ansvar for alkoholpolitikken og dens virkemidler, og denne oppgaven er sentral i arbeidet for å oppnå det nasjonale målet om å redusere de negative konsekvensene rusmiddelbruk har for enkeltpersoner, tredjepersoner og samfunn.

Lier har en liten og seriøs salgs- og skjenkenæring med totalt 34 salgs- og skjenkebevillinger per mars 2020. Det er kommunens oppfattelse at bevillingshaverne etterstreber å overholde lovverket, at de er engasjerte i drift og nærmiljø, og at de ønsker å bidra til utvikling av lokalsamfunnet. Kommunen opplever også at de har et godt samarbeid og en god kommunikasjon med salgs- og skjenkenæringen. Ettersom Lier ikke har et eget utelivssentrum rapporteres det om lite uro, bråk eller andre forstyrrende forhold og problematikker som gjerne medfølger utelivet.

Prikkbelastningssystemet er det nasjonale regelverket for tildeling av prikker og inndragning av bevillinger ved overtredelse av alkoholloven. Denne ordningen er det kommunen som har

ansvar for. Ved brudd på alkoholloven tildeles prikker, og dersom en bevilling får 12 prikker i løpet av en toårsperiode inndras bevillingen for en uke. I 2019 ble det delt ut totalt 6 prikker til én og samme bevillingshaver, og året før ble det ikke tildelt noen prikker til noen av bevillingshaverne.

Den myndigheten kommunen har med tilsyn og bevilling er en lovregulert myndighet som er hjemlet i alkoholloven. Denne gir kommunen mulighet til å begrense og regulere salg og skjenking av alkohol i kommunen.

3. Hovedmål, delmål og tiltak

For de neste fire årene er det satt tre ulike hovedmål med tilhørende delmål og tiltak som skal iverksettes for å kunne oppnå disse målene. Målene er basert på dagens utfordringsbilde i kommunens ulike virksomheter og hos andre aktuelle aktører, samt et faglig perspektiv på rusarbeidet lokalt i Lier. Flere av tiltakene kan sees i sammenheng med hverandre, både på tvers av hovedmål og på tvers av delmål.

3.1. Hovedmål 1: Sikre forsvarlig forvaltning av alkoholloven

3.1.1. Delmål 1: Skape en tydelig og brukervennlig alkohol- og bevillingspolitikk

Tiltak 1: Automatisk fornyelse av salgs- og skjenkebevillinger i perioden 30.09.2020-30.09.2024.

Etter alkoholloven § 1-6 innvilges alle salgs- og skjenkebevillinger for fire år av gangen, og disse utløper 30.09.2020. Bevillingshaverne må derfor søke på nytt om en forlengelse av bevillingen sin for fire nye år for å kunne selge eller skjenke alkoholholdige drikker. Denne søknads- og saksbehandlingsprosessen koster av både tid og ressurser for bevillingshaver, kommunen og aktuelle høringsinstanser. Tidligere år har heller ikke prosessen ført til noen avslag.

En endring i lovverket i 2016 gjør at kommunene nå kan automatisk fornye alle salgs- og skjenkebevillingene for fire nye år, fremfor en søknads- og saksbehandlingsprosess om forlengelse. Vedtak om automatisk fornyelse må fattes av kommunestyret, og forutsetningen for å kunne fatte et slikt vedtak er at kommunen foretar en gjennomgang av alkoholpolitikken etter kommunevalget, jfr. Alkoholloven § 1-6. Denne gjennomgangen foretas via Rusmiddelpolitisk handlingsplan 2020-2024 og retningslinjer for bevillingspolitikk.

Hensikten med lovbestemmelsen er å spare ressurser for næringslivet og gi kommunene mulighet til å jobbe med andre mer målrettede tiltak. Kommunen vil i perioden særlig benytte de øvrige tiltakene under for å ivareta behovet for kontroll med bevillingene.

Tiltak 2: Utføre vandelsvurdering i planperioden.

Det stilles krav om uklanderligandel for bevillingshaver, styrer, stedfortreder og personer med vesentlig innflytelse på virksomheten. Vandelsvurderingen gjøres i forbindelse med søknader om nye salgs- eller skjenkebevillinger, og tidligere i forbindelse med søknad om forlengelse av bevillingen. Dersom vandelskravet ikke er oppfylt gis det ikke bevilling. Ettersom alle salgs- og skjenkebevillinger nå skal automatisk fornyes vil det ikke bli foretatt en vandelsvurdering i forbindelse med fornyelsen, og det bør derfor innføres løpende vandelsvurdering underveis i perioden for å sikre at vandelskravet er oppfylt. Vandelskravet vil da bli sjekket når bevilling gis for første gang og deretter minimum en gang i løpet av planperioden. Dersom vandelskravet ikke lenger er oppfylt inndras bevillingen.

Tiltak 3: Retningslinjene gjøres mer brukervennlig for bransjen og fremhever hva som er kommunens særegne regler.

Det anses som viktig å gjøre lov- og regelverk mer brukervennlig for bransjen. Navnet på retningslinjene endres fra «alkoholpolitiske retningslinjer» til «retningslinjer for bevillingspolitikk» for å understreke hva retningslinjene omhandler. Retningslinjene omhandler i svært stor grad føringer for bevillingshaverne av salgs- og skjenkebevillinger, samt føringer for den administrative saksbehandlingen mm. av disse bevillingene. Det anses derfor naturlig med en navneendring av retningslinjene.

En teknisk rydding av retningslinjene er også positivt forsterkende i arbeidet med å skape et mer brukervennlig lov- og regelverk, og det gjør det lettere for bevillingshaverne å navigere seg frem. Det er viktig å fremheve de særegne reglene for Lier kommune, og det er således ikke nødvendig å ha med regler som fremgår av nasjonalt lovverk i retningslinjer for bevillingspolitikk for Lier kommune. De nasjonale bestemmelsene skal styrer, stedfortreder og bevillingshaver være kjent med før bevilling innvilges. Disse er derfor fjernet.

Retningslinjene har tidligere vært inndelt i to deler; en del for ambulerende skjenkebevillinger og en del for salgs- og skjenkebevillinger. Disse slås sammen til én del med retningslinjer.

Tiltak 4: Videreføre samarbeidsrådet med kommune, politi og aktører fra skjenkenæringen.

I Rusmiddelpolitisk handlingsplan 2016-2020 ble det vedtatt å opprette et eget samarbeidsråd med kommunen, politiet og aktører fra skjenkenæringen. Ønsker å

videreføre dette i form av et årlig møte der næringen sammen med politi og kommune kan diskutere utfordringer, muligheter og ønsker om endringer.

3.2. Hovedmål 2: Forebygging og tidlig innsats for befolkningen generelt og for spesielt utsatte personer

3.2.1. Delmål 1: Redusere andelen ungdommer som prøver og bruker cannabis og andre narkotiske stoffer

Tiltak 1: Kartlegge ungdommens bruk av rusmidler gjennom Ungdata-undersøkelsen.

Alle ungdomsskole- og videregående elever i Lier deltar hvert tredje år i undersøkelsen Ungdata som kartlegger blant annet deres rusmiddelbruk. Undersøkelsen tilbys til alle landets kommuner og fylkeskommuner helt gratis, og den gir et godt innblikk i hvordan det er å være ung i Norge i dag. Skolene bruker ikke andre undersøkelser eller kartleggingsverktøy for å kartlegge ungdommens rusmiddelbruk, men Ungdataundersøkelsen har tidligere år hatt en høy svarprosent blant Lier-ungdommen og den gir derfor det kunnskapsgrunnlaget man ønsker. Resultatene kan brukes i forebyggende ungdomsarbeid og for å få en oversikt på folkehelseområdet. Undersøkelsen evalueres fortløpende når resultatene kommer inn, og tiltak vil bli iverksatt dersom vurderes som nødvendig.

Tiltak 2: Utarbeide en felles strategi for måloppnåelse av delmål 1.

Tiltaket gjelder for de virksomhetene i tjenesteområdene Helse, omsorg og velferd, Oppvekst, og Steds- og samfunnsutvikling som berører ungdommene og rusfeltet. Virksomheter og avdelinger i kommunen som er sentrale er Helsetjenesten for barn og unge, skolene, Barneverntjenesten, Kultur og fritid og Mangfold og mestring. De av virksomhetene som ikke er kommunale, inviteres med i et samarbeid. Dette kan være Politiet og de videregående skolene. Disse inviteres til å utarbeide en felles strategi for hvordan delmål 1 kan oppfylles på en måte som trekker på et tverrfaglig samarbeid.

3.2.2. Delmål 2: Øke bevisstheten om eget alkoholkonsum i befolkningen og særlig for utsatte grupper

Tiltak: Inngå ny samarbeidsavtale med Av-og-til i 2021-2025.

Lier inngikk i 2017 en samarbeidsavtale for fire år med alkovettorganisasjonen Av-og-til. Av og-til jobber med holdningsskapende arbeid for godt alkovett i samfunnet. Organisasjonen

samarbeider med kommuner om lokaltilpasset rusforebygging, et samarbeid som er helt gratis og som gir kommunene tilgang til ressurser, kampanjemateriell og alkovett.

Kommunen har gjennom avtalen forpliktet seg til å jobbe for godt alkovett lokalt, ha en Av og-til koordinator, prioritere satsning på alkoholforebygging, samt involvere lokale organisasjoner, næringsliv og ildsjeler i arbeidet med å forebygge skadelig alkoholbruk. Av og-til vurderes med dette som et godt tiltak for å øke bevisstheten i befolkningen rundt eget alkoholkonsum, og samarbeidsavtalen forlenges for perioden 2021-2025.

3.2.3. Delmål 3: Styrke samarbeid og sikre kompetansedeling på rusområdet

Tiltak 1: Russituasjonen integreres i samarbeidsråd med Lier kommune og politiet.

Kommunen har to ulike samarbeidsråd med politiet, et politiråd og et råd kalt TFG (tverrfaglig gruppe). TFG har til hensikt å samhandle om lokale, forebyggende tiltak, og består av: Virksomhetsleder for mangfold og mestring (herunder rus og psykisk helse), virksomhetsleder for helsetjenesten, virksomhetsleder i barnevernet, leder av kommunens krisesenter, rådgiver i oppvekstsektoren og rådgiver innen helse, omsorg og velferd samt lokal politikontakt. Politirådet er på et mer overordnet nivå med deltagelse fra kommunens toppledelse.

Flere av kommunens virksomheter forteller at narkotika er svært vanlig og lett tilgjengelig, og kommunen må derfor i samhandling med politiet jobbe for å avdekke ulovlig omsetning av narkotika.

Tiltak 2: Utarbeide kompetanseplan for rus og psykisk helse.

Det skal utarbeides en kompetanseplan for rus og psykisk helse i Lier kommune, herunder beskrive rutiner for kompetansedeling og samarbeid på tvers av virksomheter. Hensikten med planen er å sikre at flere virksomheter har nødvendig kompetanse på rusfeltet, i møte med kommunens innbyggere. Dette kan eksempelvis være barnehageansatte i møte med foreldre, lærere i skolen og hjemmetjenesten i møte med sine brukere.

Tiltak 3: Virksomhet Mangfold og mestring deltar på møtene til Allmennlegeutvalget.

Virksomheten Mangfold og mestring og fastlegene har et utstrakt samarbeid om felles brukere og pasienter. Allmenlegeutvalget møtes ca. fire ganger i året, i regi av kommuneoverlegen. Det er ønskelig at virksomhet Mangfold og mestring deltar en gang pr semester, slik at rusmiddelbruk og medisnavhengighet kan tematiseres. Dette vil også bidra til at fastlegene holdes oppdatert om kommunens tilbud på feltet, og det vil kunne fungere

som en arena for evaluering av det eksisterende samarbeidet mellom virksomheten og kommunens fastleger.

- 3.2.4. Delmål 4: Benytte anerkjent og nyere forskning innen rusfeltet og sørge for at kommunen hele tiden har nødvendig kompetanse innen fagfeltet

Tiltak 1: Sentrale ansatte innen rusarbeidet holdes faglig oppdatert og deltar på nasjonale og regionale konferanser innen fagfeltet.

3.3. Hovedmål 3: Lier kommune gir behovstilpassede tjenester til personer med rusproblematikk. Tjenestene inkluderer støtte og oppfølging av personens eventuelle barn, familie og pårørende.

Tiltakene tilknyttet delmål 1, 2 og 3 ivaretas hovedsakelig av virksomhet Mangfold og mestring. Virksomheten er opptatt av brukermedvirkning, og benytter seg i stor grad av tilbakemeldingsverktøyet FIT (feedback-informerte tjenester). Dette er et verktøy hvor brukeren skalerer hvordan han/hun har det med seg selv og omgivelsene, og hvordan hjelpen fra kommunen oppleves. Dette gir virksomheten mulighet til å tilpasse tjenestene som tilbys den enkelte, samtidig som det tydeliggjør endring.

- 3.3.1. Delmål 1: Tilrettelegge at rusavhengige får muligheten til å velge et rusfritt liv

Tiltak 1: Kartleggings- og motivasjonssamtaler.

Virksomheten Mangfold og mestring tilbyr kartleggings- og motivasjonssamtaler til personer med rus- og avhengighetsproblematikk. Ruskonsulentene benytter seg av kartleggingsverktøyene Audit og Dudit, og anvender samtale teknikken Motiverende Intervju i møte med brukere i målgruppen.

Tiltak 2: Tilby 12-trinns dagbehandling.

Mangfold og mestring har fire sertifiserte 12-trinns terapeuter som tilbyr et manualbasert behandlingsopplegg hvor deltakerne møter i behandlingsgruppe tre dager i uken i en fire måneders periode. Etter gjennomført dagbehandling har de tilbud om deltakelse i ukentlig ettervernsgruppe i seks måneder. Behandlingen har fokus på selve rus- og avhengighetsproblematikken, og ikke på andre omkringliggende faktorer.

Tiltak 3: Henvise til tverrfaglig spesialisert behandling (TSB).

Ruskonsulentene i virksomhet Mangfold og mestring har mulighet for å henvise brukere med rusproblematikk til tverrfaglig spesialisert behandling i spesialisthelsetjenesten. Dette kan dreie seg om avrusing, døgnbehandling, polikliniske samtaler eller legemiddelassistert rehabilitering (LAR-behandling).

3.3.2. Delmål 2: Tilby lavterskel helsetjenester for personer med rusproblematikk og deres pårørende.

Felles for tiltakene 1, 2 og 3 er at de fanger opp endringer i helse hos brukere, både fysisk og psykisk og gir brukerne råd, veiledning og bistand slik at de kan få nødvendig helsehjelp mye raskere enn de ellers ville fått.

Tiltak 1: Feltpleie for ivaretagelse av somatisk helse.

Feltpleien sørger for at rusavhengige har tilgang på rent brukerutstyr, og samler inn brukte kanyler for destruksjon. Videre tilbys det mulighet for enkelt sårstell og urinprøvetaking. Feltpleien holder åpent to dager i uken eller etter avtale med enkeltbrukere. Den er lokalisert sammen med Annekset, et sosialt værested for rusmisbrukere i Lierbyen. Driften av Annekset er under evaluering i forhold til plassering og innhold. I denne sammenheng vil det være et mål å styrke det somatiske helsetilbudet til brukergruppen. Feltpleien er en del av virksomhet Mangfold og mestring.

Tiltak 2: Ambulerende tjenester.

Noen brukere har behov for oppsøkende tjenester hvor man enten møtes hjemme hos bruker eller andre steder der bruker oppholder seg. En del av denne tjenesten er samtaler og miljøterapi med mål om å stabilisere og/eller bedre brukerens psykiske helse. De ambulerende tjenestene bistår også brukere i kontakten med fastlege, NAV og andre i hjelpeapparatet, og på denne måten sørger for at brukeren får helhetlige og koordinerte tjenester når dette er nødvendig. De gir råd, veiledning og praktisk bistand i forhold til bolig, og arbeider inn mot bomiljøer for å bidra til stabilitet og ro. Ambulerende tjenester utføres av miljøterapeuter og miljøarbeidere fra virksomhet Mangfold og mestring.

Tiltak 3: Samtaletilbud for pårørende.

Pårørende har i flere år hatt mulighet for samtaler med terapeuter fra Norske Kvinner Sanitetsforening. Disse tilbyr månedlige drop-in samtaler. Sted og tidspunkt for dette annonseres på kommunens hjemmeside. Pårørende har også mulighet for å kontakte kommunens ruskonsulenter om de har behov for dette.

3.3.3. Delmål 3: Tilgang til heldøgns omsorgstjenester etter behov

Tiltak 1: Bemannet døgntilbud for brukere med samtidige alvorlige rus- og psykiatrilidelser (ROP-lidelser) i regi av Lier kommune.

For personer med ROP-lidelser skal det gis tilbud om et heldøgns bemannet tilbud i regi av kommunen. Tilbudet skal være behovsprøvd, hvilket innebærer at det kun er tilgjengelig for brukere som på grunn av sin lidelse ikke evner å ivareta nødvendig forsvarlig egenomsorg der de bor. På bakgrunn av behovsprøvingen fatter kommunen vedtak om tilbud eller avslag på plass.

Dette tilbudet ble midlertidig etablert i 2019, og driftes av virksomhet Mangfold og mestring. Det jobbes med å finne en varig lokalisering.

Tiltak 2: Kjøp av døgnbemannet omsorgsplass hos ekstern tilbyder av tjenesten.

Kommunen vil, i de tilfeller hvor ROP-tiltaket i kommunen ikke imøtekommer lovens krav om forsvarlighet og tilpassede tjenester, sørge for at behovet dekkes av en ekstern tilbyder av tjenesten. Tilbud vedtaksfestes.

3.3.4. Delmål 4: Kartlegge situasjonen og øke kjennskapen rundt personer med utfordringer knyttet til rusbruk

Tiltak: Gjennomføre systematisk kartlegging hvert andre år.

Hensikten med kartleggingen er å gi et godt informasjonsgrunnlag for planlegging og dimensjonering av fremtidige kommunale tjenester, for å sikre en best mulig, målrettet og kostnadseffektiv bruk av tilgjengelige ressurser. Lier kommune har tidligere benyttet seg av Brukerplan, men har ikke oppnådd målet om årlig gjennomføring. Vi ser at kartlegging hvert andre år vil dekke kommunens behov for kunnskap om brukernes situasjon.

Det er som målsetting å benytte et kartleggingsverktøy som registrerer omfanget av rus- og/eller psykiske problemer blant tjenestemottakerne i kommunen. Kartleggingen skal også gi en vurdering i forhold til den enkeltes fremtidige tjenestebehov.

4. Vedlegg

4.1. Vedlegg 1: Lovgrunnlag og føringer

Lover:

- [Lov 2. juni 1989 nr. 27 om omsetning av alkoholholdig drikk m.v. \(alkoholloven\).](#)
- [Forskrift 8. juni 2005 nr. 538 om omsetning av alkoholholdig drikk mv. \(alkoholforskriften\).](#)
- [Lov 18. desember 2009 nr. 131 om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen \(sosialtjenesteloven\).](#)
- [Lov 24. juni 2011 nr. 29 om folkehelsearbeid \(folkehelseloven\).](#)
- [Lov 24. juni 2011 nr. 30 om kommunale helse- og omsorgstjenester med mer. \(helse- og omsorgstjenesteloven\).](#)
- [Lov 2. juli 1999 nr. 64 om helsepersonell mv. \(helsepersonelloven\).](#)
- [Lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker \(forvaltningsloven\).](#)

Nasjonale føringer:

- [Meld. St. 19 \(2014-2015\) Folkehelsemeldingen.](#)
- [Meld. St. Nr. 47 \(2008-2009\) Samhandlingsreformen.](#)
- [Sammen om mestring – lokalt psykisk helsearbeid og rusarbeid for voksne.](#)
- [Bolig for velferd – Nasjonal strategi for boligsosialt arbeid \(2014-2020\).](#)
- [Nasjonal faglig retningslinje for utredning, behandling og oppfølging av personer med samtidig ruslidelse og psykisk lidelse - ROP-lidelser.](#)

Lokale føringer:

- [Kommuneplanens samfunnsdel 2019-2028.](#)
- [Boligsosial handlingsplan 2016-2019.](#)
- [Tiltaksplan for folkehelse 2019-2022 - Grønt folkehelseskitte.](#)

4.2. Vedlegg 2: Retningslinjer for bevillingspolitikk for Lier kommune 2020-2024

Med retningslinjer for bevillingspolitikk omfattes retningslinjer for salgsbevilling, skjenkebevilling, ambulerende skjenkebevilling og skjenkebevilling for enkelt, bestemt anledning. Retningslinjene omhandler det regelverket som er særegent for Lier kommune. Øvrige bestemmelser følger av nasjonalt lov- og avtaleverk.

Retningslinjer:

1. Bevillingsperioden – alkoholoven § 1-6

1. Alle innvilgede salgs- og skjenkebevillinger fornyes automatisk for perioden 01.10.2020 til 30.09.2024.

2. Søknadsbehandling

1. Søknader om bevilling og sanksjoner ved mislighold behandles administrativt.
2. Søknader om dispensasjon eller andre særskilte behov behandles administrativt.
3. Tildelingen av bevillinger er skjønnsmessige avgjørelser som kan treffes på grunnlag av alkohol- og bevillingspolitiske vurderinger. Vilåårene må ha saklig sammenheng med bevillingen, for eksempel lette kontrollen eller avverge skadevirkninger. Det kan settes generelle vilkår til alle salgs- og skjenkestedene, eller individuelle vilkår for hvert vedtak.
4. Steder som fungerer som treffsteder for unge under 18 år gis som hovedregel ikke skjenkebevilling. Det gis i alminnelighet ikke skjenkebevilling til serveringssteder knyttet til idretts- eller sportsarenaer. Ved særskilte grunner kan bevilling gis.
5. Det gis ikke ambulerende skjenkebevilling eller skjenkebevilling for enkelt, bestemt anledning i forbindelse med idretts- eller sportsarrangementer, med unntak av internasjonale arrangementer. Større utendørskonserter eller musikkarrangementer med barn og/eller ungdom som målgruppe gis ikke bevilling. Ved utendørs arrangementer med skjenking skal området være tydelig avgrenset slik at man enkelt kan håndheve aldersbestemmelsene og hindre overskjenking.

3. Bevillingsgebyr

1. Det betales et årlig bevillingsgebyr for både salgs- og skjenkebevillinger ut ifra gjeldende satser som fastsettes av departement i forskrift. Frist for innsending av omsetningsoppgave er 1.mars hvert år.
2. For ambulerende skjenkebevilling betales et gebyr per søkte gang. For skjenkebevilling for enkelt, bestemt anledning betales et gebyr tilsvarende minimumsgebyret for skjenking, med unntak av små lokale kulturarrangementer, seniorsentre og frivillige organisasjoner som betaler samme gebyr som for ambulerende bevillinger. Gebyrene fastsettes av departement i forskrift.
3. Bevillingsgebyret skal dekke kostnader ved kontrollordningen og saksbehandlingen.

4. Skjenketider

1. Tidsrommet for salg og skjenking av alkohol følger alkohollovens bestemmelser og det er ikke fastsatt egen lokal forskrift som utvider eller innskrenker tidsrommet.
2. Bevillingshaver kan få skjenketiden utvidet innenfor alkohollovens maksimaltider ved søknad om dispensasjon til kommunen.

5. Krav til bevilling og bevillingshaver

1. Den som gis bevilling til salg eller skjenking av alkoholholdig drikk forplikter seg til:
  - Å tillate innhenting av omsetningsoppgaver samt betale bevillingsgebyret innen den frist som kommunen setter.
  - Å varsle kommunen ved salgs-/skjenkesteds opphør, ved eierskifte, ved endring i drift og ved endring av styrer eller stedfortreder.
  - Å følge de retningslinjene som kommunen fastsetter, samt det lov og forskrifter fastsetter for utøvelsen av salgs- eller skjenkeretten
2. Ved endringer etter at bevilling er gitt gjelder følgende:
  - Dersom salgs- eller skjenkestedet flytter faller bevillingen bort
  - Dersom salgs eller skjenkestedet endrer konseptet slik at det ikke lenger samsvarer med at det ble gitt bevilling til faller bevillingen bort
  - Dersom salgs- eller skjenkestedet overdras faller bevillingen bort. Ny eier kan likevel drive videre på tidligere bevilling i inntil tre måneder dersom bevillingsmyndighet er underrettet i god tid om eierskifter
  - Dersom bevillingshaver går konkurs faller bevillingen bort.

3. Det stilles krav om uklanderlig vandel for bevillingshaver, styrer, stedfortreder og andre personer med vesentlig innflytelse på virksomheten. Vandelsvurderingen gjøres ved søknader om nye bevillinger og minimum en gang i løpet av planperioden for alle eksisterende bevillinger som får sin bevilling automatisk fornyet, ref. punkt 3.

6. Kontroll

1. Rådmannen har ansvaret for å administrere tilsyn og kontroll med salgs- og skjenkesteder. Kontrollen gjøres via eksternt kontrollfirma. Kontrollene skal utføres så ofte som behovene tilsier.
2. Dersom overtredelser avdekkes under kontroll skal det ilegges prikker iht. prikkbelastningssystemet i alkoholforskriften. Tolv prikker i løpet av en toårsperiode skal føre til inndragning av bevillingen i en uke. Mer enn tolv prikker i en periode fører til tilsvarende økning i inndragningstiden. Toårsperioden regnes ut ifra overtredelsestidspunktene.
3. Kommunen kan utøve skjønn ved tildeling av prikker dersom det foreligger helt spesielle formildende eller skjerpede omstendigheter.

7. Samarbeidsråd

Samarbeidsråd med skjenkenæringen, politiet og andre aktuelle samarbeidspartnere tas opp igjen, og rådet vil sammen arbeide for at skjenking skjer i henhold til retningslinjene.

8. Evaluering

Evaluering av tiltakene samt en oversikt over arbeidet med salgs- og skjenkebevillinger (herunder gjennomførte kontroller) vil inngå i kommunens årsrapport.

4.3. Vedlegg 3: Kortversjon av hovedmål, delmål og tiltak

Hovedmål 1:

Sikre forsvarlig forvaltning av alkoholloven.

Delmål	Tiltak
1. Skape en tydelig og brukervennlig alkohol- og bevillingspolitikk.	Automatisk fornyelse av alle salgs- og skjenkebevillinger i perioden 30.09.2020-30.09.2024.
	Utføre vandelsvurdering i planperioden.
	Retningslinjene gjøres mer brukervennlig for bransjen og fremhever hva som er kommunens særegne regler.
	Videreføre samarbeidsrådet med kommune, politi og aktører fra skjenkenæringen.

Hovedmål 2:

Forebygging og tidlig innsats for befolkningen generelt og for spesielt utsatte personer.

Delmål	Tiltak
1. Redusere andelen ungdommer som prøver og bruker cannabis og andre narkotiske stoffer.	Kartlegge ungdommens bruk av rusmidler gjennom Ungdata-undersøkelsen.
	Utarbeide en felles strategi for måloppnåelse av delmål 1.
2. Øke bevisstheten om eget alkoholkonsum i befolkningen og særlig for utsatte grupper.	Inngå ny samarbeidsavtale med Av-og-til i 2021-2025.
3. Styrke samarbeid og sikre kompetansedeling på rusområdet.	Russituasjonen integreres i samarbeidsråd med Lier kommune og politiet.
	Utarbeide kompetanseplan for rus og psykisk helse.
	Ruskonsulenter deltar på møtene til Allmennlegeutvalget.
4. Benytte anerkjent og nyere forskning innen rusfeltet og sørge for at kommunen hele tiden har nødvendig kompetanse innen fagfeltet.	Sentrale ansatte innen rusarbeidet holdes faglig oppdatert og deltar på nasjonale og regionale konferanser innen fagfeltet.

Hovedmål 3:

Lier kommune gir behovstilpassede tjenester til personer med rusproblematikk. Tjenestene inkluderer støtte og oppfølging av personens eventuelle barn, familie og pårørende.

Delmål		Tiltak
1.	Tilrettelegge at rusavhengige får muligheten til å velge et rusfritt liv.	Kartleggings- og motivasjonssamtaler.
		Tilby 12-trinns dagbehandling.
		Henvise til tverrfaglig spesialisert behandling (TSB).
2.	Tilby lavterskel helsetjenester for personer med rusproblematikk og deres pårørende.	Feltpleie for ivaretagelse av somatisk helse.
		Ambulerende tjenester.
		Samtaletilbud for pårørende.
3.	Tilgang til heldøgns omsorgstjenester etter behov.	Bemannet døgntilbud for brukere med samtidige alvorlige rus- og psykiatrilidelser (ROP-lidelser) i regi av Lier kommune.
		Kjøp av døgnbemannet omsorgsplass hos ekstern tilbyder av tjenesten.
4.	Kartlegge situasjonen og øke kjennskapen rundt personer med utfordringer knyttet til rusbruk.	Gjennomføre systematisk kartlegging hvert andre år.

4.4. Vedlegg 4: Beskrivelse av situasjon og utfordringer hos ulike kommunale virksomheter og andre sentrale aktører

Av-og-til koordinator:

I Rusmiddelpolitisk handlingsplan 2016-2020 var det et tiltak at Lier kommune skulle bli en Av-og-til kommune, noe kommunen ble i 2017. Det har hele veien vært en Av-og-til koordinator som har holdt i dette og forpliktelsene avtalen innebærer, men kommunen fikk en ny koordinator høsten 2019. Den nye koordinatoren er imponert over at mye av opplegget til Av-og-til er ferdigsnekret av proffe folk i organisasjonen, og hun har rukket å avholde flere aktiviteter. Det har vært kampanjer med ulik markedsføring og tilnærming. Et eksempel er en kampanje om alkohol og idrett hvor det ble sendt informasjon om kampanjen til alle idrettsklubbene i Lier vedrørende holdningsarbeid, samt gitt et tilbud om å bidra på møter eller å holde foredrag. Før jul ble også kampanjen "Hvor mange glass tåler barnet ditt" gjennomført. Kampanjen omhandler barn og foreldres alkoholbruk med spesielt fokus på julehøytiden.

Fremover er det planlagt en ny kampanje rettet mot barn, idrett og alkohol, og koordinatoren har også et ønske om å delta på felles foreldremøter på ungdomsskolene. Av-og-til har filmer og kampanjer for å påvirke foresatte og voksnes holdninger til alkohol i forbindelse med barn og ungdom. Å delta på foreldremøter kan gjerne gjøres i samarbeid med Mangfold og mestring, og/eller politiet som et forebyggende tiltak både med tanke på rus og andre utfordringer. Koordinatoren har opplevd at det har vært litt utfordrende å få sakene publisert, men har forståelse for at det må gjøres avveininger ut ifra et større bilde når det gjelder hva som skal publiseres. Ellers er det andre aktiviteter å jobbe mot, sånn som å være synlig på arrangementer eller å ha stands med mer.

Barnehage:

Det er totalt 27 kommunaleide og privateide barnehager i Lier kommune, og fem av disse har rapportert tilbake til kommunen i forbindelse med arbeidet med handlingsplanen. I løpet av de siste 3-5 årene er det kun én av disse barnehagene som har sendt en bekymringsmelding til barnevernet der rus har vært en medvirkende faktor.

Alle barnehagene rapporterer at de har gode og relativt like rutiner både for tilfeller der det er bekymring rundt foresattes rusmisbruk og for tilfeller der foresatte er ruspåvirket ved levering/henting av barn. Eventuelle andre instanser som helsesykepleier eller barnevern involveres der det er nødvendig.

Det etterspørres informasjon til barnehagene dersom andre virksomheter har kjennskap til foresatte der det er foresatte med kjente rusproblemer. Barnehagen ønsker involvering i arbeidet med familier med rusproblemer med tanke på barnets beste. For barnehagene er

det viktig med rask handling fra det øyeblikket de kontakter andre virksomheter slik at barnet blir godt ivaretatt og foresatt får raskt hjelp. Det foreslås at Faglig Arena Barnehage, Lier kommune sin møteplattform for alle barnehager, kan være aktuell å bruke som informasjonskanal.

Barnevernstjenesten:

Det er jevne tall i Lier kommune med tanke på hvor mange nye per år barnevernet kommer i kontakt med som har rusproblematikk. Antall bekymringsmeldinger med rus har økt fra 30 stykker i 2018 til 42 i 2019. Barnevernet har ikke oversikt over hvor mange foreldre det er i kommunen som har rusproblematikk eller antatt antall unge med rusproblemer, men det er per mars 2020 totalt 16 barn i fosterhjem eller institusjon med foreldre med rusproblem, og totalt 5 barn i fosterhjem eller institusjon med eget rusproblem.

Barnevernstjenesten opplever at det er å vanskelig å komme i kontakt med personer med rusproblematikk da de ofte flytter på seg. Det er også utfordrende å få til raske rustester når de har behov for det. Det er en manglende oversikt over rusmiljøet hos ungdommen ettersom de reiser til Drammen, og Lier kommune ikke er en del av uteteamet der. Det etterspørres mer informasjon om hva andre instanser jobber med på tema, hvor man henviser og hva man kan få hjelp til.

Helsestasjon for ungdom og videregående skole (HFU):

På Helsestasjon for ungdom er det lite spørsmål om rus, og ingen har oppsøkt helsestasjonen ene og alene på grunn av spørsmål om rus. Helsestasjonen snakker likevel med ungdommen om rus der det er naturlig, eksempelvis i samtaler i forhold det å ta vare på egen helse og det å ta gode valg. Ungdommen er åpen med helsestasjonen om dette, og flere forteller om dårlige opplevelser knyttet til sex, press og det å bli utsatt for ting i beruset tilstand. Ungdommen kontakter da helsestasjonen for testing av kjønns sykdommer som følge av uønskede handlinger eller hendelser.

Nytt fra 1. februar 2020 er at det er HFU som skal følge opp rustesting som følge av ruskontrakter opprettet av politi, barnevern eller konfliktrådet. Per mars 2020 har det ikke vært noen, men det vil komme.

HFU opplever at det er skremmende mange unge som har prøvd eller som regelmessig bruker hasj. Flere sier også at de har prøvd kokain og mdma. De spør som regel i samtaler om de har prøvd eller bruker hasj, og de opplever mye åpenhet fra ungdommen rundt temaet. Opplevelsen til HFU er at veldig mange jenter på 16 år i VG1 har prøvd det og bruker det av og til. Ungdommen opplever det som helt ufarlig og at det ikke er et problem, og de tenker heller ikke på konsekvensene av bruken.

Ungdommen forteller at det er svært få foresatte som spør om hasjbruken og foresatte er sannsynligvis heller ikke klar over hvor utbredt det er. HFU undrer seg derfor over hvor mye foresatte snakker med ungdommen sin om tematikken, og de ønsker seg tiltak inn VGS som gjør foresatte mer ansvarlig og oppmerksomme på dette. Tidligere har HFU hatt temadager for rusen, men de siste to årene har dette vært samlet i Drammen til en stor temadag med samme type informasjon.

HFU ser at det er behov for en mer koordinert innsats som involverer elever, foreldre, skole, representanter for helsevesenet med ruskompetanse og eventuelt politi. Det er ønskelig at informasjon og undervisning om rus formaliseres. Det kan for eksempel bli en del av livsmestringsfaget i skolen, og bli faste punkt på informasjonsmøter som skolen holder for foreldre både knyttet til skolestart i 1. klasse, og i forbindelse med russetiden.

Hjemmetjenesten:

Det var totalt 14 av brukerne hos Hjemmetjenesten som hadde en kjent rusmiddelproblematikk i 2019. Gjennomsnittsalderen på disse brukerne var 58 år og det var en overvekt av menn. Hjemmetjenesten opplever flere utfordringer knyttet til brukere med rusproblematikk, blant annet at brukere ikke vil drikke metadon mens hjemmesykepleier ser det. Det er da vanskelig for Hjemmetjenesten å vite om brukeren drikker opp, det brukes mye tid på motivering og det dukker opp mange vrangforestillinger hos brukere som gjør at brukeren ikke vil eller klarer.

Brukerne med et alkoholmisbruk har store utfordringer med å ivareta egen helse, ADL, ernæring, hygiene med mer. De har også en økt falltendens pga. alkoholinntaket. Brukerne med et overforbruk av opiater hvor Hjemmetjenesten administrerer medisiner ringer vakttelefonen svært mye i perioder, eksempelvis 50-60 telefoner på en vakt. Det er utfordrende for Hjemmetjenesten å møte brukerne ute da vedkommende ønsker noe Hjemmetjenesten kan gi etter for. Hjemmetjenesten opplever også at flere av brukerne har dårlig boevne eller bomiljø som er vanskelig, i tillegg til at brukerne truer om å ta sitt eget liv.

Å styrke samhandlingen mellom Hjemmetjenesten og Psykisk helse er et ønske fra begge sider. Hjemmetjenesten er utfører og gir medisiner, og psykisk helse følger opp til andre tider. Brukerne har ofte kombinasjon av rus og psykiatri, og Hjemmetjenesten opplever det derfor som at psykisk helse går glipp av gode og viktige observasjoner i forbindelse med medisinutdeling. Tettere samarbeid mellom virksomhetene om hvordan denne brukergruppen skal møtes, hvordan virksomhetene skal samhandle, opplæring, kunnskapsdeling med mer. bør det derfor jobbes med. Hjemmetjenesten mener også at denne brukergruppen skulle hatt et tilbud 24/7.

Kultur og fritid:

Virksomheten Kultur og fritid drifter flere ulike tilbud i kommunen hvor de kommer i kontakt med personer med rusmiddelproblematikk, herunder Ungdomshuset V2 og BUA Lierbyen (utlån av utstyr til liunger). De drifter også en ungdomsklubb på Tranby hvor de er i dialog med ungdommen for å forebygge rusmiddelbruk.

På Ungdomshuset V2 har de ikke avslørt rusmiddelbruk på arrangementene de har hatt, men de har oppdaget deltakere som har vært ruspåvirket under arrangementer. I løpet av 2019 var dette ca. 3-5 personer. V2 har et mål om å skape trivsel gjennom aktivitet og tilhørighet. For å forebygge rusmiddelbruk markedsføres arrangementene som rusfrie og vaktholdet nekter eventuelle rusede personer inngang. De ansatte på V2 er alltid i kontakt med brukerne og de fanger opp bekymringer angående rusmisbruk. Dersom det er ungdom som er i faresonen konfronteres de med dette, foreldrene kontaktes også.

Virksomheten opplever at ungdom er mer åpen i forhold til eget alkoholbruk, at det er mer akseptert at ungdom under 18 år drikker på fester og at det ikke holdes hemmelig i samme grad som tidligere. De har ikke observert bruk av illegale rusmidler, men ungdommen forteller at røyking av hasj og marihuana er ganske vanlig og svært lett tilgjengelig. Med bakgrunn i samtalene med ungdommen oppleves det derfor som at illegale rusmidler er mer akseptert nå enn tidligere.

På BUA Lierbyen har det vært kunder innom som har vært ruset, men dette har vært kunder som også benytter seg av et lavterskeltilbud for personer over 18 år med rusproblemer kalt "Annekset" som er lokalisert i nærheten. Det har vært diskutert over flere år om man skal finne en annen løsning på lokaliseringen ettersom ungdom og rustilbud ikke bør være lokalisert på same sted. Kultur og fritid har tidligere spilt inn et ønske om å etablere en utekontakt, og dette er fortsatt et ønske. Utekontakten vil være koordinator for rusforebyggende tiltak, og gjennom systematisk tilstedeværelse og kontaktetablering på ungdomsarenaene vil man tidlig kunne fange opp negative trender i miljøene. Utekontaktens kartlegging og rapportering vil danne et utgangspunkt for videre oppfølging eller også henvisning videre.

De senere årene har det blitt ett større samarbeid med andre virksomheter, og andre virksomheter har fått øynene opp for at kultur- og fritidsaktiviteter er helsefremmende tiltak. Når det gis tjenester til barn og unge må man se på helheten, og her kan de ulike virksomhetene supplere hverandre med å utvikle behovsriktige og tidsriktige aktiviteter. Det å høre til, være aktiv og gjøre noe sammen er tre viktige kjerneverdier som flere tjenester ser på sammen.

Lege:

Fastlegene i Lier ønsker å ha et større fokus på reseptbelagte medisiner som kan misbrukes som rusmidler (A og B preparater). Det er ønskelig med en reduksjon i forskrivningen av disse. Videre opplever fastlegene at det er noen utfordringer rundt det å få presis informasjon fra samarbeidende virksomheter i enkeltsaker knyttet til pasienter. For eksempel kan ikke fastlegene trekke ut informasjon fra sitt journalsystem. Det finnes programvarer som kan gjøre dette, og fastlegene kunne godt tenke seg å tilgjengeliggjøre informasjon til kommunen via slik programvare, men de ønsker ikke å gå til innkjøp av den på dette pga. Kostnadene vurdert opp mot utbytte. Det bør sees på mulighet for å starte opp et prosjekt som kan se på dette og eventuelt søkes prosjektmidler til.

Mangfold og mestring:

Virksomheten Mangfold og mestring omfatter avdelingene Heggtoppen bofellesskap, Flyktningsjenesten, Lier Frisklivssentral, Botiltak ROP og Individuell oppfølging og kurs (psykisk helse og rus). Det er i hovedsak Botiltak ROP og avdelingen for Individuell oppfølging og Kurs som har kontakt med brukergruppen med utfordringer knyttet til rusbruk. Kommunens arbeid opp mot disse innbyggerne kan grovt deles i tre: Aktivt endringsarbeid for de som vil slutte å ruse seg, lavterskel oppfølging av de som ikke aktivt arbeider for å endre livsstil eller som kun har behov for samtaler og kontakt i en løstere form, samt bemannet botilbud for de som ikke evner å ivareta nødvendig egenomsorg.

Det siste året har kommunens strategi i endringsarbeidet ovenfor brukergruppen tatt en ny retning. Tidligere la man mye ressurser og tid i støttesamtaler, hvor rustjenesten jobbet for en minimering av brukerens opplevde problemer knyttet til arbeid og aktivitet, økonomi, familie og bolig. Tanken var at dersom disse faktorene i livene til folk var på plass så ville rusproblemene forsvinne. Nå har kommunen i stedet dreid innsatsen til å gi brukerne hjelp til å løse selve rus- og avhengighetsproblemet.

Med inspirasjon fra Stange kommune og deres gode erfaringer med 12-trinns dagbehandling for avhengighetsproblematikk over flere år, tilbød Lier kommune, som kommune nummer 4 i Norge, 12trinns dagbehandling fra og med høsten 2019. Dette arbeidet ble videreført vinteren 2020, og i februar 2020 hadde kommunen inntak nummer to med 15 deltakere som møttes tre dager i uken i en behandlingsperiode på ca. 20 uker. Deltakelse i selvhjelpsgrupper i behandlingsperioden og som en del av ettervernet er inkludert i behandlingen.

Dagbehandlingen er et rus- og medikamentfritt behandlingstilbud hvor deltagerne jevnlig testes for rusbruk. Villighet, oppriktighet og et åpent sinn er begrep som er sentrale i 12-trinnsbehandlingen som kommunen tilbyr. I løpet av våren har kommunene Ringerike, Drammen, og Asker også tatt kontakt for å få informasjon om dagbehandlingen som nå tilbys i Lier.

Kommunen har også et viktig lavterskeltilbud for aktive rusmisbrukere- og avhengige kalt Annekset. For mange representerer Annekset det de har av sosial kontakt med andre i løpet av en uke. Tilbudet er også et viktig bindeledd opp mot NAV og hjelpeapparatet for øvrig, herunder fastlege, tannhelsetjenesten og kommunens egen dagbehandling. Respekt, omsorg og verdighet er sentrale begrep i arbeidet med brukerne av disse tjenestene.

Som et resultat av et tilsyn Fylkesmannen hadde med Lier kommunes tilbud for personer med samtidige alvorlige rus- og psykiatrilidelser (ROP-lidelser), ble det besluttet at Lier kommune skulle opprette et botilbud med bemanning. Dette er en brukergruppe som kan ha behov for omfattende tjenester fra kommunen, og tilsynet avdekket at kommunen ikke tilbød forsvarlige tjenester til de sykeste etter ordinær arbeidstid. Det midlertidige etablerte tiltaket heter Botiltak ROP og fikk sine første beboere i november 2019. Tilbudet er foreløpig noe begrenset, men vil etter planen kunne tilby 10 beboere egne leiligheter med tilknyttet døgnbemanning.

Antall personer som har hatt kontakt med rustjenesten i kommunen har steget noe den siste 4 års- perioden. Mens rusteamet rapporterte om totalt 101 brukere av tjenesten i 2015, har 120 personer hatt kontakt i perioden mars 2019 til mars 2020. Av disse er 14 brukere i LAR (legemiddelassistert rehabilitering), og flere av LAR-brukerne har gitt uttrykk for at de planlegger å gå av LARmedisineringen for å delta i 12-trinns dagbehandling. Antallet brukere med ROP-problematikk er ca. 25.

Det siste året har kommunen kjøpt omsorgsplass til åtte brukere med rusutfordringer. Besøktallet fra Annekset for 2019 viser at det var 1584 besøk der i løpet av året, og at det ble utført 150 sårstell i feltpleien. Det ble utdelt 2700 antall kanyler og innlevert 1550 for destruksjon. I snitt ble det avlevert 5 urinprøver i uken.

Fremover ser virksomheten behovet for å få startet opp et fullverdig botilbud for ROP-brukerne. Videre er det et behov for å fortsette og videreutvikle dagbehandlingen for mennesker med avhengighetsproblematikk, herunder utvikle et godt samarbeid med NAV og fastlegene samt sikre egnede lokaler for tilbudet. Mange av deltagerne i dagbehandlingen har bolig i rusbelastede omgivelser. Dette er en faktor som utfordrer og vanskeliggjør et vellykket behandlingsforløp. Det er derfor et behov for å kunne tilby kommunale boliger som kan defineres som rusfrie, for noen av de som går i dagbehandling og i ettervern. Stange kommune har gode erfaringer med et slikt botilbud.

Ungdomsskole:

Det er totalt 4 ungdomsskoler i Lier kommune, og de benytter seg alle av Ungdataundersøkelsen som avdekker blant annet ungdommens rusmiddelbruk. Ungdataundersøkelsen er lokale ungdomsundersøkelser som dekker helheten i ungdoms liv og

dekker et bredt spekter av temaområder, herunder foreldre og venner, skole, lokalmiljø, fritidsaktiviteter, helse og trivsel, rusmisbruk, risikoatferd og vold.

Undersøkelsen hadde en svarprosent på 85% sist den ble gjennomført, noe som var i 2017. Undersøkelsen er planlagt gjennomført vårene 2020, men resultater og rapporter vil ikke foreligge før siste halvdel av året. Utover denne undersøkelsen har ikke skolene egne undersøkelser for å avdekke rusmiddelbruk, men skolene opplever rusmiddelbruken hos elevene som konstant de siste årene.

Gjennom samtaler med elevene forteller elevene at mye skjer utenfor skoletiden, noe som stemmer med skolens erfaring med at skolen svært sjeldent eller aldri opplever konkrete tilfeller av rusmiddelbruk. Dersom skolene fanger opp tilfeller med rusmiddelbruk hos en elev håndteres dette gjennom samtaler med elev, foresatt, eventuelt helsesykepleier og/eller andre instanser. Bekymringsmelding til barnevernet gjøres eventuelt også. Ved mistanke om rusmisbruk hos foresatt avholdes det også samtale med foresatt og eventuelt andre instanser.

Skolene opplever et godt samarbeid med helsesykepleierne i det daglige og at andre instanser er behjelpelige ved behov, men en felles rutine for håndtering av tilfeller av rusmiddelbruk vil være nyttig. Det kan også utvikles et felles program som følges av alle ungdomsskolene i kommunen gjennom hele ungdomsskolen. Utover dette er det viktig med forebyggende tiltak og holdningsskapende arbeid, eksempelvis foreldremøter hvor politiet kan delta for å fortelle om deres opplevelser med ungdommene i kommunen.

Tjenesteområdet Oppvekst har utarbeidet et årshjul for livsmestring i barnehage og skole som tar for seg både nye og eksisterende tiltak. Rusmidler er tema første gang for i 7. Trinn. For elever, foresatte og ansatte på ungdomsskolen er det flere tiltak og tematikker som omhandler rusmidler. Blant annet gis det opplæringstilbud om avdekking av rusbruk til de ansatte, elevene har individuelle samtaler med helsesykepleier og det avholdes foreldremøter og elevopplegg angående rusmidler.

Tjenester til barn og unge med funksjonsnedsettelse:

Tjenester til barn og unge med funksjonsnedsettelse hadde i 2019 ingen bekymringsmeldinger til barnevernet der rus var en medvirkende faktor. De ønsker seg riktignok et tettere samarbeid med barnevernstjenesten slik at det vil være lettere å komme i dialog med de når det er bekymringer for barnet eller i vanskelige saker der de er kjent med at barnevernet er inne i familien. Dialog og informasjon om hva barnevernet eventuelt kan tilby familiene er derfor ønskelig. De har allerede hatt et samarbeidsmøte hvor det var enighet om at tjenester til barn og unge med funksjonsnedsettelse skal bistå med sin kompetanse på hjemmebesøk hos familier i saker med barn med nedsatt funksjonsevne.

Barnevernet skal også komme på en fagdag i en av boligene til tjenesten for å informere ansatte om barnevernet samt gi informasjon til ledergruppen.

Politiet:

Omorganiseringen i politiet, med en redusering av aktiviteten ved Lier Lensmannskontor, fører til en stadig redusert oversikt over rusmiljøet i Lier. Etter at ordensstyrken som var i Lier ble flyttet til Drammen var dette særlig merkbart. Politiet har ikke øremerkede ressurser for å bekjempe narkotikautfordringene, hvilket resulterer i lite saker og dårlig oversikt sammenliknet med før omorganiseringen. Politiet mister lokalkunnskap ved å ikke kunne være 100% tilstede, samtidig som kriminaliteten er mindre lokale. Det har vært en nedgang i antall rusrelaterte saker i Sør-Øst, Drammen og Lier, men dette er på grunn av at andre saker har høyere prioritet. Narkotika har enn lavere prioritet enn eksempelvis vold eller seksuelle overgrep, med mindre det dreier seg om organisert kriminalitet. Ungdomssaker har en høyere prioritet, og her er det forebyggende tiltak og eventuelt straff som skal hjelpe. I Lier er det svært lite voldsforhold på grunn av fravær av utestedsproblematikk. Andre voldstilfeller har lite fokus på loggføring av aktørens grad av ruspåvirkning, men det ble i 2019 anmeldt 60 voldstilfeller i fjor hvorav 1/3 av disse hadde rus som en innblandet eller medvirkende faktor. Av uttrykkninger til husbråk eller ordensforstyrrelser antas det også at ca. 1/3 av tilfellene hadde rus som en medvirkende årsak. Politiet ønsker gjerne å bidra med sine ressurser som tradisjonelt, og særlig ved oversikt over kriminalitet og bidrag inn i det tverrfaglige. Politiet er også opptatt av forslaget i rusreformen og hva dette vil innebære for Lier kommune i form av helseressurser.